

Статья посвящена влиянию информационных и коммуникационных технологий на формирование иноязычной коммуникативной компетенции: чтения, разговорной речи, письма, понимания языка на слух.

Ключевые слова: *иноязычная коммуникативная компетенция, информационные и коммуникационные технологии, Интернет-сайт, on-line.*

The article is devoted to the influence of information and communicative technologies on foreign linguistic competence, such as reading, speaking, writing and listening comprehension.

Key words: *foreign linguistic competence, information and communicative technology, website, on-line.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕТАЛОНІВ МОЛОДІЖНОЇ МУЗИЧНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Гаваши С.Й.

Музична субкультура підлітків формується на основі того чи іншого напрямку у музиці і зумовлює формування основних структурних категорій у картині світу підлітків, зокрема, етичних еталонів. Етичні еталони є: а) критеріями за допомогою яких підліток оцінює чинники та фактори життєдіяльності; б) зразками тих чи інших форм поведінки.

Музика здійснює значний вплив на людину, незалежно від віку, статусу та національності. І може одночасно торкатися емоційної, інтелектуальної та духовної сфер розвитку особистості, а також її діяльності. Особливого значення музика набуває у підлітковому віці, тому що саме цей період життя людини є сензитивним для формування соціальних цінностей, які знаходять відображення також і у музичних творах. Переживання цих соціальних цінностей асимілюються підлітками та сприяють формуванню етичних цінностей.

Проблемі впливу музики на розвиток людини присвячені наукові дослідження таких сучасних вчених, як: В. Зубарев, Г. Шастак, І. Назаренко, І. Климук, О. Сапожник, О. Середюк. Питання життєвої активності та самоідентифікації розкрито особистості у працях К. Альбуханової-Славської, В. Роменця, С. Рубінштейна, А. Маслоу, К. Роджерса, Е. Фрома.

Метою статті є: дослідження особливостей формування етичних еталонів поведінки за допомогою музичної субкультури підлітків.

Об'єктом статті є: молодіжна музична субкультура.

Предметом статті є: формування етичних еталонів поведінки підлітків.

Завдання:

1. Теоретико-методологічне дослідження музичної субкультури підлітків.

2. Характеристика музичної субкультури як чинника формування етичних еталонів поведінки підлітків.

У зв'язку із розвитком науково-технічного прогресу суспільства музика супроводжує людину всюди: вдома, у міському транспорті, в магазині і т.ін. При цьому переважна більшість творів є сучасними, а не класичними музичними композиціями. Тому підлітки, як і інші категорії людей, чують її мимоволі, і на рівні підсвідомого вона формує їх смаки. Закономірним є те, що чим дорослішою стає дитина, тим менше можна контролювати її процес слухання музики. Відповідно, музичні твори, як джерело музичних смаків, є одним із чинників розвитку підлітків. Основні завдання такого розвитку повинні включати у себе: формування критичного ставлення до сучасної музики; допомога у вивченні свого «Я», а отже у конструюванні власне картини світу; сприяння відтворенню і вираженню своїх емоцій, які не можна передати словами, що особливо актуально для підлітків.

Музичні смаки дитини цього віку пов'язані із формуванням підліткової субкультури. Термін «субкультура» взагалі характеризує культуру групи або класу, що відрізняється від панівної культури або протистоїть їй. За даними новітнього філософського словника, цим поняттям окреслюють систему норм та цінностей, що відрізняє певну групу від інших учасників суспільства.

За способом виникнення розрізняють субкультури, що утворились як позитивна реакція на соціальні та культурні потреби суспільства, та субкультури, які являються негативною реакцією на існуючу соціальну структуру і панівну в суспільстві культуру.

Музична субкультура підлітків одночасно містить в собі: а) спосіб ствердження своєї самобутності і тим самим відокремлення від загальноприйнятих суспільних норм; б) спосіб адаптації до вимог суспільства.

Молодіжна субкультура є одним з багатьох видів субкультур. Молодь створює свою жаргонну мову, моду, музику та моральний клімат. Особливості цього прояву пояснюються, з одного боку – надлишком життєвої енергії, а з іншого – відсутністю у

більшості молодих людей економічної та соціальної самостійності. І тому для такої людини спосіб знаходження свого місця у молодіжному угруповуванні є способом самоствердження та самореалізації себе в суспільстві.

Одним з проявів молодіжної субкультури є тотальне захоплення естрадною музикою, яка нараховує безліч стилів та працюючих в них виконавців. Серед естрадної творчості минулого та сучасності кожна людина може знайти для себе ту музику, яка більш всього відповідає її естетичним потребам.

Творча діяльність сучасних відомих естрадних виконавців тісно пов'язана з комерційною структурою шоу-бізнесу, яка відображає рівень монополізації естрадної музики, а тому, відповідно, і музична молодіжна субкультура відображає те чи інше соціальне замовлення з точки зору формування етико-естетичних цінностей молоді.

Вплив музики на підліткову субкультуру пов'язаний перш за все із стильовими напрямками течій естрадної музики. До таких напрямків відносяться:

- поп-музика – це частина легкої розважальної музики, найбільш загальними ознаками якої є простота сприймання, демократичність, тяжіння до актуальності проблематики у віршованих текстах пісень, стандартизованість музично-поетичної мови;
- рок-музика поєднує в собі складний конгломерат течій, які відрізняються за музичними та немусичними ознаками: належність до різних соціально-культурних рухів (наприклад «панк-рок», альтернативний рок); вікова орієнтація (рок для підлітків, рок для дорослих); динамічна інтенсивність («важкий рок», «м'який рок»); місцем в системі художньої культури (комерційний «поп-рок», елітарний «рок-авангард») тощо;
- реп – специфічний вокально-виконавчий стиль поп-музики та рок-музики, що виник у афро-американській вокальній музиці та із скоромовки диск-жокеїв. Представляє собою сольну чи групову ритмізовану речитацію (яка інтонується або не інтонується) чи промовляння текстів пісень (чи відокремлених строф);
- хіп-хоп – вільний стиль сучасної естрадної музики, яка включає в себе брейк-данс (сучасний танцювальний стиль), музику, графіті, екстрім-спорт та моду. Музика цього стилю містить в собі елементи багатьох інших напрямків (наприклад соул, ритм-енд-блюз, джангл, реп та багато інших).

Музичні групи, які є носіями тих чи інших напрямків, виступають «культовими» для підліткової аудиторії. Успіх цих груп пов'язаний із такими особливостями, як:

- робота цих груп у одному з популярних стилів або їх поєднання;
- сексуальна тематика пісень (любовно-сексуальна, агресивно-сексуальна, розважально-гумористична з сексуальним нахилом);
- використання молодіжно-підліткового сленгу (іноді з натяком на нецензурні вислови) у текстах пісень;
- легка доступність музики для сприймання та яскравість звучання завдяки професійно зробленим фонограмам та досить приємним тембрам голосів виконавців;
- рівень «розкрутки» тих чи інших, який характеризується частотою прослуховування тих або інших пісень, а також їх транслявання на музичних каналах телебачення;
- можливості задоволення потреб підлітків.

За І. Бехом, основні потреби підлітків пов'язані із почуттям дорослості, до них, зокрема, відносяться:

- 1) потреба, щоб оточуючі ставились до нього як до дорослого;
- 2) прагнення до самостійності і бажання захистити деякі сфери свого життя від втручання дорослих (наприклад, взаємини з однолітками, заняття у вільний час, танці);
- 3) наявність власної лінії поведінки (не зважаючи на незгоду дорослих чи товаришів).

Тенденція до дорослості проявляється у тому, що підлітки претендують на нові права у відносинах з дорослими і товаришами, копіюють різні сторони поведінки і зовнішнього вигляду старших, бажають, щоб оточуючі визнали той факт, що вони вже не маленькі.

Почуття дорослості і тенденція до дорослості виникають за протилежних умов: з одного боку – за авторитарної системи виховання, а з іншого – за умов значної свободи та самостійності. Взагалі дорослість формується у практиці стосунків з оточуючими, що побудована за зразком стосунків старших, та відбувається в діяльності, у якій підліток орієнтується на зразки та еталони дорослих. Прагнення до дорослості відображається у бажанні бути самостійним у всьому: в навчанні, праці, виборі друзів та дозвіллі. Підліток хоче сам приймати важливі рішення та активно відстоює свою позицію.

Провідним фактором самоствердження підлітка є усвідомлення своєї ролі у двох існуючих системах взаємовідносин з оточуючими – ровесниками та дорослими. У кожній з цих систем підліток виражає себе по-різному.

Емансипація від влади дорослих проявляється у витісненні їх ролі групою однолітків, що являється феноменом з точки зору впливу оточуючих на дану особистість. Нестримний потяг до спілкування, до колективу, до спільних діяльності та дозвілля є причиною об'єднання підлітків у групи і сумісної діяльності у цих групах.

Одним з провідних моментів розвитку підлітка є формування самосвідомості та самооцінки. Це виявляється у виникненні інтересу до самого себе, у зіставленні себе з іншими людьми та у самовихованні, стимулом до якого є критичне ставлення до себе. Зростання інтересу до оточуючих людей та їх морально-естетичних якостей приводить до формування морально-естетичних ідеалів, які найчастіше (особливо у молодшому підлітковому віці) обираються безпосередньо, за першим яскравим враженням, справленим на підлітка конкретною людиною. Під впливом цього враження підліток намагається у всьому наслідувати свого кумира. В процесі особистісного зростання ці ідеали або втрачають свою цінність, або навпаки – стають більш стійкими в залежності від того, наскільки змінюється або укріплюється світоглядна позиція підлітка.

Такими ідеалами можуть бути видатні історичні особистості, діячі культури та мистецтва, герої літературних творів чи улюблених фільмів або навіть ті люди, з якими підліток безпосередньо спілкується (наприклад, старший товариш або ровесник). Цей ідеальний образ стає критерієм, за яким підліток оцінює себе та інших людей, та виступає регулятором його власної поведінки.

Процес формування критеріїв оцінки себе та оточуючих пов'язаний із формуванням етичних категорій у поведінці підлітків. Термін «етичні еталони» має філософське підґрунтя і відображає сукупність критеріїв дихотомічної оцінки дійсності. Категоричність такої дихотомії притаманна особам підліткового віку і відображається у таких полярних оцінках дійсності, як: «погане-хороше, добре-зле, гарне-негарне». Така дихотомічна оцінка етичного змісту оточуючого середовища породжує негнучкість та суб'єктивність життєвої позиції в цілому. Етична норма є правилом, що відображає цільовий зміст вчинку з точки зору тих чи інших умов та відповідних оцінок якості цих умов.

«Людська істота, – як наголошує В. Татенко, – якісно відрізняється від інших сущих тим, що може і хоче собі дозволити власне суб'єкту, авторську, вчинкову форму буття. У турботі і відповідальності за вчинене людина підноситься над природою, по суті протистоїть їй в якості суб'єкта...».

Поняття «етичні еталони» тісно пов'язане з поняттям «відповідальність». У психологічній літературі відповідальність розуміється як схильність особистості дотримуватись прийнятих у певному соціумі норм і виконувати рольові обов'язки, як готовність відповідати за свої вчинки й захищати цінності значущого оточення, активно сприяти досягненню його цілей. Соціальний характер відповідальності вказує на те, ідеали і цінності яких соціальних груп розділяє особистість. Тому, як вважає К. Муздибаєв, «відповідальність насамперед є якість, що характеризує соціальну типовість особистості». Така відповідальність віддзеркалює орієнтацію людини на той чи інший зовнішній авторитет. Якщо йдеться про дотримання норм і правил, прийнятих у певному суспільстві, то така поведінка вважається соціальною. Та чи може відповідальність, в основі якої лежить здатність особистості поділяти цінності групи, колективу тощо, водночас свідчити й про особисту автономність? Звісно, але за умови, коли людина керується не зовнішнім авторитетом, а передусім внутрішнім моральним законом, коли у своєму розвитку вона пройшла шлях, за висловом К. Муздибаєва, «від простого виконавця до активного суб'єкта», наслідком чого є переніс еталони, перед якою людина звітує, із зовнішнього рівня на внутрішній. Відповідальність насамперед перед самим собою як творцем є внутрішня, автономна.

Чи доречно говорити про автономну, зрілу відповідальність щодо підліткового віку? Безперечно, бо саме цей період є вирішальним у процесі становлення даної якості, найбільш придатним для накопичення досвіду саморегуляції поведінки, прийняття на себе відповідальності за власні вчинки (І. Кон, Г. Костюк, А. Реан та ін.). Саме цей вік є сензитивним щодо становлення логіки вільного вибору, свободи не тільки «від», але й «для». Відповідальність, – зазначає А. Петровський, – це форма саморегуляції і самодетермінації, яка властива для зрілої особистості. Вона виражається в усвідомленні себе причиною здійснених вчинків і їхніх наслідків, в усвідомленні і контролі своєї здатності виступати причиною змін (чи протидії змінам) в навколишньому світі та у власному житті. Відповідальність, за С. Максименком, сприяє завершеності особи-

стості, означає, що внутрішній світ стає людиною усвідомлений і сформований. Тому її слід розглядати «центральною елементом зрілої особистості». Підліток стає зрілим, тому справедливими є слова Д. Леонтьєва: «У горнилі підліткової кризи має шанс народитися зріла, автономна, самодетермінуюча особистість, хоча це відбувається аж ніяк не з усіма», що підкреслює необхідність контролю за тими чи іншими формами музичної творчості як одного із чинників формування підліткової субкультури.

Вагомою умовою адекватного впливу музики на свідомість особистості є створення психолого-педагогічного простору для становлення у підлітків внутрішньої, автономної відповідальності, в основі якої лежить орієнтація особистості на власну совість (як вищу підзвітну інстанцію), не підвласну ні змінам матеріального благополуччя, а ні соціальному становищу і впливу. Автономні люди, за визначенням А. Маслоу, «зовні, як правило, не відрізняються від інших людей. Вони не ототожнюють свободу з її зовнішніми атрибутами, їм притаманна внутрішня незалежність від середовища. Для них не мають великого значення схвалення й визнання навколишніх, вони прагнуть скоріш до самоповаги...».

Іншою важливою категорією пов'язаною із етичними еталонами є категорія «совість». Нею можна пояснити прагнення людини вигідно виглядати у значущому оточенні й відповідати прийнятим у ньому нормам і правилам, тобто певному «зовнішньому закону». За І. Кантом, совість, є не що інше як співвіднесення вчинків «закону, що живе в нас», закону, який, на думку А. Радіщева, не може бути знехтуваний навіть за умови, коли б «будь-яка влада на землі примушувала тебе до неправди, до порушення боргу совісті». Тому, совість – це перш за все обов'язок перед собою, перед своєю душею, як відповідальність перед власною совістю за пошук і здійснення смислу свого життя – це і є внутрішня відповідальність. Сушною у цьому контексті є думка В. Франкла, який говорить про те, що «зовнішній борг (зовнішня відповідальність), – це борг нав'язаний ззовні і не «затверджений» совістю людини, а значить той, що не отримав внутрішньо значущий для людини смисл».

Е.Фром переконує, що соціально прийнятна поведінка передбачає наявність «чистої» совісті, але різного походження: або створюється зовнішнім авторитетом, або формується зсередини, за власним уявленням людини про добро і зло, справедливості-несправедливість, правду-неправду. Таке бачення совісті дозволяє зняти розбіжності в науковому розумінні зовні схожих, але внут-

рішньо суперечливих учинків людей. «Авторитарна» (зовнішня), і «гуманістична» (внутрішня) совість лежать в основі соціальної і автономної відповідальності. Стає зрозумілим, що соціальна відповідальність характеризується підпорядкованістю будь-якому авторитету, а значить слухняністю, залежністю, силою «над-я».

Важливо сприяти формуванню підлітком «внутрішніх законів», тактовно пропонуючи вже усталені еталони людяності, добра і справедливості, норми високоетичних взаємин між людьми. У такому разі не знайдеться місця антагонізму між індивідуальним і соціальним, внутрішнім і зовнішнім. З таким підґрунтям будь-які декларовані норми і правила не викликатимуть негативізм з боку юних, а сприятимуть критичному їх осмисленню, просіюванню через сито власних поглядів й переконань.

Низький контроль за якістю музичної продукції з боку держави сприяє засиллю її творами сумнівної якості. У свою чергу сучасне українське суспільство переживає моральну кризу як кризу сенсу, кризу відповідальності, що є розплатою за теорію і практику виховання «людей-гвинтиків».

Сучасні підлітки мають різні музичні смаки, деякі з них орієнтуються у музичних стилях сучасної розважальної музики, але в більшості своїй вони не мають конкретного уявлення щодо естрадних музичних стилів, про те, як саме створюється сучасна естрадна пісня (в технології), та яким чином відбувається «розкрутка» (тобто популяризація) сучасного музичного проекту.

На жаль, навіть викладачі музики у загальноосвітніх школах часто не можуть дати відповідь учням щодо стильових напрямів та творчості груп і виконавців підліткової музики. Ця тема поки що маловивчена, вона потребує постійного та систематичного опанування нової інформації, яка висвітлюється у музичних та підліткових сучасних виданнях та фрагментарно подається у деяких телепередачах.

Такий стан речей зумовлює відірваність картини світу підлітків від реального життя. Мовні норми, передані у музичній творчості складають підґрунтя власне їх картини світу.

Сучасні уявлення про мовну картину розкрито у працях Ю. Апресяна. На його думку, кожна природна мова відбиває визначений спосіб сприйняття й організації світу. Значення, що виражаються в ньому, складаються в деяку єдину систему поглядів, свого роду колективну філософію, що нав'язується в якості обов'язкової всім носіям мови. З іншого боку, мовна картина світу є

«наївної» у тім змісті, що в багатьох істотних відносинах вона відрізняється від «наукової» картини.

Висновки:

Сприйняття музики впливає на формування світогляду особистості підлітка. Музичні категорії акумулюють у собі усі основні категорії людського життя, і є носіями соціальних, культурних, моральних та інших цінностей того чи іншого етапу розвитку суспільства.

1. Музична субкультура підлітків формується на основі того чи іншого напрямку у музиці. Популярність певного музичного напрямку зумовлюється можливістю задоволення у ньому потреб підлітків, зокрема, потреб у самопізнанні та самореалізації.

2. Музична субкультура зумовлює формування основних структурних категорій у картині світу підлітків, зокрема етичних еталонів. Етичні еталони є: а) критеріями, за допомогою яких підліток оцінює чинники та фактори життєдіяльності; б) зразками тих чи інших форм поведінки.

Наявність етичних еталонів у картині світу підлітків свідчить про відповідний рівень сформованості у них категорій відповідальності, совісті та свідомості.

Література

1. Абрахам Г. Маслоу. Мотивация и личность. Перевод с англ. Татлыбаевой А.М. Вступительная статья Акулиной Н. И. – СПб.: Евразия, 1999. – 478 с.

2. Гурлева Т.С. Автономна відповідальність: перспективи розвитку у підлітковому віці. – Актуальні проблеми психології: етнічна психологія. Історія психології. Психолінгвістика. За ред. С.Д. Максименка. – К.: «Міленіум», 2006. Том IX, Частина 2. – 338 с.

3. Д'яконова Б., Опилат Н. Ди-джей: культ или мильный пузырь? // Art Line. – № 7-8, 1999. – С. 44-46

4. Выготский Л.С. Проблема возрастной периодизации детского развития // Вопросы психологи. – 1972, № 2. – С. 114-123.

5. Киркегор С. Наслаждение и долг. – СПб. «Речь», 1894. – 415 с.

6. Кон И.С. Психология старшеклассника. – М., Политиздат», 1982. – 456 с.

7. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 487 с.

8. Максименко С.Д. Проблеми прогнозування психічного розвитку дитини / Проблеми девіантної поведінки: історія, теорія, практика // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: Міленіум, 2002. – 245 с.

9. Сінкевич Н. Особливості формування морально-ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків // Рідна школа. – № 12, 2000. – С. 22-23

10. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., «Фокс», 1990. – 456 с.

11. Хижняк И.А. Парадоксы рок-музыки: мифы и реальность. – К.: Изд-во ЦК ЛКСМУ. Молодь, 1989. – 235с.

12. Эрих Фромм. Человек для себя (исследование психологических проблем этики). – Минск. узд-во: «Коллегиум», 1992. – 385 с.

Музыкальная субкультура подростков формируется на основе того или иного направления в музыке и обуславливает формирование основных структурных категорий в картине мира подростков, в частности, этических эталонов. Этические эталоны есть: а) критериями с помощью которых подросток оценивает особенности и факторы жизнедеятельности; б) образцами тех или иных форм поведения.

Ключевые слова: этические эталоны, музыкальная субкультура, дихотомия.

Musical subculture of teenagers is formed on the basis of one or another direction in music and forming of basic structural categories in the picture of the world of teenagers, in particular, ethics standards. Ethics standards are: a) the criterions by which a teenager estimates features and factors of vital functions; b) the standards of one or another forms of conduct.

Keywords: ethics standards, musical subculture, dichotomy.

ОСНОВИ СИСТЕМНОЇ МОДЕЛІ САМОСТІ ДЛЯ ТЕРАПЕВТИЧНОГО КОНТЕКСТУ

Гарбер Клаус

Стаття має на меті прояснити поняття системної моделі самості для терапевтичного контексту. Робота із системною моделлю самості розглядається як інтеграційна модель, що представляє такі психологічні робочі терміни чи елементи, як самість, метарозповідь, наративна ідентичність, потреби і комунікація, інтегруючі складові і вимір часу.

Ключові слова: самість, психотерапія, модель самості.